

KONZERVATÍVNE LISTY

KONZERVATÍVNY INŠTITÚT M. R. ŠTEFÁNIKA

JÚN 2013

OBSAH:

DANE:

Júnové osloboodenie
Peter Gonda

PARLAMENT:

Hlásenie pobytu a cesta k slobodnej
spoločnosti Ondrej Dostál

EKONÓMIA:

Prečo čítať klasickú ekonómiu?
Peter Boettke

GLOSA:

Varovanie ministrom:
Školy nie sú lego! Zuzana Zimenová

JÚNOVÉ OSLOBODENIE

Peter Gonda

Jeden z posledných júnových dní prináša deň dvojmesačné osloboodenie od školských povinností. Iné júnové dni sú na Slovensku v znamení symbolických dátumov oslobodenia ľudí od povinnosti platiť dane do konca roka. Napríklad tohtoročný deň daňového oslobodenia vychádza na 20. jún. Čo znamená a aký význam má tento deň?

Východiskom, ktoré by sme pri podobnom hodnotení mali brať do úvahy, je podstata daní. Tie predstavujú vládou vynučané a získané zdroje, ktoré ľuďom odkrajujú z ich vlastníctva, oddelujú tvorbu bohatstva od jeho rozdelovania, financujú verejné výdavky, a tým presmerúvajú vytvorené zdroje. Druhým a na prvé nadväzujúcim východiskom je posudzovanie daní s verejnými výdavkami, teda aj s aktuálnymi rozpočtovými deficitmi.

Polrok práce na štát

Deň daňového oslobodenia (Tax Liberation Day) každoročne zverejňuje New Direction – The Foundation for European Reform. Vysvetlá o tom, kolko dní by hypoteticky musel zamestnanec v priemere platiť dane a odvody od začiatku roka, kým by mu ostali peniaze iba pre neho. Opiera sa o prepočet daňovo-odvodového zataženia priemerného zamestnanca k celkovým mzdovým nákladom v porovnatelnej metódike v EÚ. Na Slovensku to za rok 2013 výšlo na 46,7-percentné zataženie daňami z príjmov fyzických osôb, celkových sociálnych odvodov a DPH, čo zodpovedá zo. júnu ako dňu daňového oslobodenia.

Deň daňového oslobodenia podľa metodiky New Direction má bližšie k realite daňovo-odvodového zataženia ako makroekonomický prístup dňa daňovej slobody (Tax Freedom Day), opierajúci sa agregátne veličiny typu HDP. Na rozdiel od makro-výdavkového prístupu dňa daňovej slobody, na Slovensku prezentovaného Nadáciou F. A. Hayeka (v tomto roku 3. júna), však nezohľadňuje vytvorenú zataženie z rozpočtového deficitu. Zameriava sa tiež

iba na zamestnancov (tí na Slovensku a tiež v priemere v EÚ predstavujú až približne 85% zamestnaných).

Výhodou dňa daňového oslobodenia je, že umožňuje porovnávať reálne daňovo-odvodové zataženie priemerného zamestnanca v EÚ. Potvrzuje sa, že slovenskí zamestnanci stále patria v EÚ k viac daňami a odvodmi zataženým. Ich zataženie je o 1,6 percentuálneho bodu vyššie ako je priemer EÚ, pričom len 10 krajín má vyššie a až 16 krajín EÚ má nižšie daňovo-odvodové zataženie priemerných zamestnancov. Najvyššie zataženie zamestnancov je vo Francúzsku a v Belgicku. Najnižšie má Cyprus, kde deň daňového oslobodenia výšiel na 14. marca. Aj to dokresľuje, prečo je cyperský daňový systém „trňom v oku“ francúzskym, nemeckým a iným politikom v únii.

Zamestnanci so štátom na pleciach

Daňovo-odvodové zataženie priemerného zamestnanca podľa New Direction na Slovensku mierne kleslo oproti minulému roku, a to o 0,3 percentuálneho bodu na 46,7%. Tým sa deň daňového oslobodenia u nás posunul z 21. júna na 20. júna. Nie je to však spôsobené znížením zataženia daňami z príjmov a odvodov (daňový klin), ktoré predstavujú rovnakú zataženie (43% k mzdovým nákladom). Dôvodom je oproti minulému roku predpokladané zníženie spotreby priemerného zamestnanca, príjmov z DPH a i zníženie pomery spotreby k mzdovým nákladom.

Celkové daňovo-odvodové zataženie priemerného zamestnanca na Slovensku je vyššie. Ak by sa do metodiky výpočtu zarátavalo i zaplatenie spotrebnych daní, priemerný slovenský zamestnanec by podľa výpočtu Nadácie F. A. Hayeka odviedol až 51% a ostal by mu čistý príjem na úrovni 49% mzdových nákladov. A to naozaj nie je nízke daňovo-odvodové zataženie zamestnancov.

Napríklad pre zamestnanca s hrubou mzdou 800 eur a mzdovými nákladmi (súperhrubou mzdou) necelých 1082 eur by da-

ňovo-odvodová zataženie zodpovedala takmer 552 eur a ostal by mu iba čistý príjem vo výške 530 eur. A to nie je všetko. Daňovo-odvodové zataženie zamestnancov dvihajú aj viaceré miestne dane, iné povinné finančné platby a v zodpovedajúcej miere aj vytvorený rozpočtový deficit s úrokmi.

Potrebuje opačný smer

Metodika New Direction nezachytáva viaceré nepriaznivé dopady daňových zmien slovenskej vlády. Tá „konsolidovala“ verejné finančie zvyšovaním daní a odvodov, ale so zameraním na kapitálotvorné, podnikavejšie a dynamickejšie subjekty. Príkladom je zvýšenie dane z príjmu právnických osôb na najvyššiu úroveň spomedzi krajín strednej a východnej Európy (23%) a zvýšenie daňovo-odvodového zataženia SZČO.

Slovenská vláda tak v daniach a odvodoch a v iných oblastiach (napríklad znepružením Zákonníka práce) podkopáva podnikateľské aktivity, tvorbu zisku, kapitálu a produktívnych pracovných miest. Negatívne tak vplýva na súčasnú a budúcu prosperitu, tým aj na zdroje pre mzdy a zamestnanie zamestnancov, ako aj daňové príjmy (s taktom na vyšší deficit). Zároveň prehľubuje problém značnej nezamestnanosti.

Ak by vláda Smeru skutočne chcela podporiť ekonomický rast a zamestnanosť, tak by šla opačným smerom. Namiesto regulovania trhu práce by ho deregulovala a namiesto zvyšovania daní a odvodov by realizovala výdavkové úspory a znížovala dane a odvody. Aj deň daňového oslobodenia v druhej polovici júna ukazuje, aké veľké je daňovo-odvodové zataženie nákladov práce. Začať znížovaním odvodov by bol preto žiaduci smer nie len pre zamestnanosť, ale aj pre daňovníkov. Tí by určite s potešením prenechali júnové osloboodenie len deťom, ak by vedeli, že toho daňového sa dočkajú podstatne skôr.

Autor je riaditeľ KI.

HLÁSENIE POBYTU A CESTA K SLOBODNEJ SPOLOČNOSTI Ondrej Dostál

Veľké témy sa niekedy najlepšie zviditeľňujú prostredníctvom zdánlivých maličkostí. Individuálna sloboda, vzťah štátu a jeho občanov, zasahovanie štátnej moci do života jednotlivcov patria k podstatným aspektom usporiadania spoločnosti. Hlásenie pobytu občanov v zahraničí je na prvý pohľad zanedbateľná drobnosť. A predsa...

V roku 1998 bol schválený zákon o hlášení pobytu občanov SR a registri obyvateľov SR. V zákone je ustanovená povinnosť občanov hlásiť úradom pobyt v zahraničí, ak má trvať viac ako 90 dní. Hoci zákon čoskoro oslaví 15. narodeniny, táto povinnosť by pre drívju väčšinu ľudí ostala úspešne utajená. Nebyť toho, že sa ktosi na ministerstve vnútra rozhodol z neznámych príčin zmeniť slová, ktorími je táto povinnosť v zákone upravené. A že si tento zámer všímol poslanec Národnej rady SR Peter Osuský (SaS) a vedal na túto tému pári rôznych slov na pôde parlamentu.

Komická novela a posmešky z ministra

Nádych komickosti celej záležitosti už od počiatku dodáva skutočnosť, že vládou navrhnutá zmena nijako nemení obsah povinnosti hlásiť pobyt v zahraničí. Iba akoby slovne trochu viac zdôrazňovala, že povinnosť je povinnosť. Podľa súčasného znenia § 9 zákona o hlášení pobytu občanov „Občan, ktorý má trvalý pobyt na území Slovenskej republiky a ktorý sa pripravuje na výcestovanie do zahraničia na dobu dlhšiu ako 90 dní, pred výcestovaním ohlaší túto skutočnosť ohlasovní v mieste trvalého pobytu.“ Ministerstvo vnútra navrhlo nahradíť slovo „ohlásiť“ slovami „je povinný ohlašiť“. Slovo „ohlásiť“ v texte zákona pritom neznamená nič iné než význam slov „je povinný ohlašiť“.

Peter Osuský v druhom čítaní kontroval a miesto zmeny formulácie navrhhol túto povinnosť zo zákona úplne vypustiť. Argumentujúc, že navrhovaná úprava nadmerne a neodôvodnenie zasahuje do slobodného pohybu a súkromia občanov a že je nevhodné a nesprávne občana za nesplnenie takejto povinnosti sankcionovať. Vládna väčšina jeho pozmeňujúci návrh odmietla. A dočkala sa to bûrky verejnej kritiky. Za povinnosť hlásiť pobyt v zahraničí sa minister vnútra Robert Kaliňák stal terčom mnohých vtipov a posmeškov.

Časť ľudí si pritom ani nevšimla, že táto povinnosť sa do zákona nezavádzala až v máji schválenou novelou, ale je v ňom už 15 rokov. Čažko im to však vyčítať. A nič to na veci nemení. Ide o to, či takáto povinnosť má alebo nemá existovať. A poslanci Smeru odmietnutím Osuského pozmeňujúceho návrhu prepásli príležitosť nezmyselnú povinnosť zo zákona vypustiť.

Kaliňák vs. Kaliňák

Ak sa niekto snažil ľudí uviesť do omylu, tak to bola vláda ako predkladateľ novely. V dôvodovej správe sa totiž uvádzalo: „Navrhovaná zmena ukladá priamo povinnosť občana, ktorý sa pripravuje na výcestovanie do zahraničia na dobu dlhšiu ako 90 dní, ohlašíť túto skutočnosť príslušnej ohlasovní pobytu. Nesplnenie si

uveďenej povinnosti umožní správnemu orgánu postih fyzickej osoby podľa zákona SNR č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov. Doterajší stav neukladal občanovi výslove ne povinnosť danú skutočnosť ohlašiť. Občania často nerozlišujú v právnom predpise ak je povinnosť ustanovená slovesom bez použitia slova povinný.“ Darmo potom minister Kaliňák hasil požiar poukazovaním na to, že tu povinnosť ohlašiť pobyt v zahraničí existuje od roku 1998. Dôvodová správa ním predloženého návrhu zákona vyvolávala presne opačný dojem.

Komický pôsobila aj diskusia okolo pokút, ktoré je možné ukladať za porušovanie tejto povinnosti. Kým z dôvodovej správy k vládnemu návrhu novely by čitateľ mohol nadobudnúť dojem, že pokuty bude možné ukladať až po novelizácii zákona, v skutočnosti to bolo možné aj doteraz. Kaliňákovej dodatočnej obrane, že schválením novely sa v tomto smere nič nemení, chýbala presvedčivosť. Odporovala totiž dôvodovej správe k predkladanéj novole.

Kaliňákova novela obsah povinnosti hlásiť pobyt v zahraničí nemení, len absurdne zdôrazňuje, že je povinná

Zbytočná novela, zbytočné veto

Korunu absurdnosti nasadil Kaliňák svojej novele tvrdením, že štát v minulosti neučkal pokuty za porušovanie tejto povinnosti a nebude tak robiť ani v budúcnosti. Ak aj odhliadneme od toho, že to opäť odporuje zámeru predkladateľa novely vyjadrenému v dôvodovej správe, tak prečo sa potom vôbec táto zmena malá schváliti? Keď sa ďalšou nemá nič zmeniť ani v ukladaní povinnosti, ani vo vymáhaní jej plnenia občanmi, ani v sankcionovaní jej všeobecne rozšíreného porušovania? A aký má zmysel zákonom uložená povinnosť, ktorej porušenie umožňuje zákon pokutovať, keď minister za to zodpovedný ubezpečuje verejnoscť, že nikto pokutovaný nebude?

A ako by toho nebolo ešte dosť, svoju troškou do mlyna prispel aj prezident Ivan Gašparovič. Novelu vetaval a navrhoval parlamentu vypustiť z nej bod, ktorým sa slovo „ohlásiť“ nahradzuje slovom „je povinný ohlašiť“. Čiže upustiť od zmeny, ktorou sa *de facto* aj tak nič nemení. Rovnako, ako sa vôbec, ale vôbec nič nezmení tým, či parlament prezidentovej priopomienke vyhovie, alebo ju odmietne. Také zbytočné veto by sa hľadalo na ozaj veľmi ľažko.

Z povinnosti právo

Ale naspäť k povinnému hláseniu. Téma bola otvorená a zrejme sa na ňu tak skoro nezabudne. Na júnovej schôdzi parlamentu by sa okrem prezidentom vetovanej Kaliňákovej novely mali ocitnúť aj dve poslanecké novely, ktoré navrhujú zrušiť povinnosť občanov hlásiť pobyt v zahraničí. Osuského

návrh počíta s tým, žeby sa táto povinnosť zmenila na právo občanov. Kto si myslí, že má nejaký zmysel ohlašiť úradom, že sa bude viac ako 90 dní nachádzať v zahraničí, ostatne mu tá možnosť. A kto nie, nebude to mať stanovené ako povinnosť. Skupina poslancov Novej väčšiny navrhla paragraf s povinnosťou hlásiť pobyt občanov v zahraničí zo zákona úplne vypustiť.

Osuského návrh sa okrem pobytu v zahraničí dotýka aj prechodného pobytu na území SR. Zrejme tiež nie veľa ľudí vie, že ak sa mimo miesta svojho trvalého pobytu chcú niekde zdržiať viac ako 90 dní, sú povinní prihlásiť sa tam na prechodný pobyt. Aj porušovanie tejto povinnosti umožňuje zákon sankcionovať. Úrad však na jej vymáhanie dbajú rovnako „intenzívne“ ako na vymáhanie povinnosti hlásiť pobyt v zahraničí. Osuského návrh predpokladá, žeby sa aj hlásenie prechodného pobytu malo zmeniť z povinnosti na právo občanov.

Český príklad

Povinnosť občanov hlásiť pobyt v zahraničí, či prechodný pobyt v rámci Slovenska je neopodstatnený byrokratický nezmysel. Nemôžeme sa vyhovárať, že nám to nariadi Brusel. Nevyplýva to z našich medzinárodných záväzkov. A nejde o nevyhnutný zásah štátu do života a súkromia občanov. V susednej Českej republike takéto povinnosti vôbec neexistujú. Štát tam tiež eviduje trvalý pobyt občanov.

Český zákon o evidencii obyvateľov a rodiných číslach používa termín prechodný pobyt iba vo vzťahu k cudzincom, ktorí sa na území ČR zdržujú dlhšie ako tri mesiace. Vo vzťahu k vlastným občanom sa o prechodnom termíne v zákone nedohovorí vôbec. Rovnako tento zákon nestanovuje občanom povinnosť hlásiť pobyt v zahraničí.

Český zákon okrem adresy trvalého pobytu občana spomína aj adresu, na ktorú mu majú byť doručované písomnosti podľa osobitného právneho predpisu. Občan však nemá povinnosť takúto adresu úradom ohlašiť. Má len takú možnosť a úrady sú ju povinné zavidovať.

Zbytočná novela, užitočná debata

Štát je tu pre občanov, nie občania pre štát. Štát by mal do života občanov zasahovať len v nevyhnutných prípadoch. Hlášenia prechodného pobytu a pobytu v zahraničí nevyhnutnými zásahmi určite nie sú. Preto ich treba zrušiť. Prinajmenšom ako zákonom stanovené povinnosti.

Štát by mal do života občanov zasahovať len v nevyhnutných prípadoch. Ale zasahuje stále viac aj v takých prípadoch, keď na to neexistuje najmenší dôvod. Absurdný charakter povinnosti hlásiť úradom pobyt v zahraničí to širokej verejnosti ukázal názornejšie a jasnejšie než by to dokázal čo ako dobrý filozofický traktát o slobode, či politologická štúdia o úlohách štátu. Vďaka za to, pán minister.

Autor je asistent poslance Národnej rady SR Petra Osuského.

PREČO ČÍTAŤ KLASICKÚ EKONÓMIU?

Peter Boettke

Mám doma rozsiahlu ekonomickú knižnicu. Prvá bola Mandevillovou Bájkou o včelách. Za ňou prišli zberky publikácií Humea, vrátane jeho Esej a Histórie Anglicka. Po ňom nasledovala kolekcia prác Adama Smitha a ďalších, až kým sa celá predsieň a kancelária nevyplnili, čím sme prešli evolúciou „slovnnej filozofie“ od čias morálnej vedy k spoločenskej fyzike a späť k rozsiahlej polici venovanej Zbierke prác Jamesa M. Buchanana.

Prečo mám takú rozsiahlu zbierku ekonomickej literatúry? Niekoľko možno poznamená, že pre väčšinu k zberaniu kníh z antikvariátov. Ja ale nie som zberateľ. Nehľadám za každých okolností prvé vydania. Preferujem brožúry a použité knihy, ktoré možno dostať za dva doláre.

Účelom mojej zbierky kníh je tvorba, nie estetika. I keď historiu myslenia považujem za veľmi dôležitú, nepovažujem sa primárne za historika myslenia. Som teoretik ekonómie a politickej ekonómie, ktorý napísal päť prác v aplikovanej politickej ekonómii a ekonomickej histórii týkajúcej sa bývalých socialistických krajín. Akokoľvek, vo všeobecnosti som len teoretik. Keďže svoje teórie rozvíjam v kontexte politickej ekonómie, musím byť historikom myslenia.

História myslenia

Možno si to iba nahováram. Ak čitate staré knihy, diskutujete o nich, píšete o auto-roch, ktorí sú dávno mŕtvi, bez ohľadu na to, čo o sebe tvrdíte, nie ste historikom myslenia? Áno i nie. Ak sa zaoberáte historiou ekonómie a veríte, že všetko to dobré z histórie je aplikovateľné v súčasnosti, odpovedeť je jasné. Avšak, čo ak veríte, že poznanie, ktorým sme kedy disponovali, sa stratilo kvôli intelektuálnemu omylu alebo nedostatočnej pamäti?

V histórii ekonomickej myslenia možno nájsť viacero typov písomnosti, ktoré možno rozdeliť do dvoch línii: antikvárne a inštrumentálne, whigovské a kontrawhigovské. Whigovské písomnosti definujem ako písané tými, ktorí sú považovaní za intelektuálnych víťazov klúčových debát. Kontrawhigovské písomnosti ako tie, kde je história zaznamenaná podľa tých, ktorí sú v klúčových debatách považovaní za intelektuálnych porazených. Antikvárne sa primárne zaoberajú zámermi autora, inštrumentálne sa zaoberajú záujmom čitateľa.

Tieto písomnosti sa samozrejme zriedkavideli vystavujú v čistej forme. Aby určitá inštrumentálna písomnosť splňala vedeckú viero-hodnosť, musí obsahovať minimálne štandardy antikvárnej presnosti, či ide o whigovský alebo kontrawhigovský dokument.

Puristi v intelektuálnej histórii sa nebudú stotožňovať s mojimi argumentmi o inštrumentálnych písomnostiach. Avšak, antikvárne založená intelektuálna história, ktorej jediným posláním je preukázať názor autora alebo vyniesť na povrch zabudnuté príspevky antických intelektuálnych hrdinov, je subjektom bremena, lebo aj keď ide o zaujímavé hobby, nemá legitímne oprávnenie stať sa súčasťou vzdelávacieho procesu mladých ekonómov.

Náklady obetovanej príležitosti

Iste by bolo nádherné, ak by ašpirujúci odborníci študovali v latinčine alebo históriu Európy od nepamäti, avšak náklady obetovanej príležitosti v podobe dnes kladených technických požiadaviek na ekonómov a moderný ekonomický tréning by boli privysoké. Kvôli tomuto argumentu bola história ekonomickej myslenia v posledných desaťročiach systematicky vytláčaná z osnov pre doktorandské štúdie na popredných univerzitách.

Argument nákladov obetovanej príležitosti má dlhú história. Pravdepodobne siaha k Frankovi Knightovi a jeho študentovi Georgeovi Stiglerovi. Knight argumentuje, že všetci historici myslenia by sa mohli ponaučiť z minulých omylov, ktoré urobili predchádzajúci myslitelia. Objavom omylov v myслení však nepoukazuje na stratu času dovtedajšej ekonómie. V rukách Stiglera argument nadobúda iný zorný uhol. Argumentuje, že všetky skutočne významné príspevky v minulosti sú zahrnuté v súčasnosti.

Čo ak veríte, že poznanie, ktorým sme disponovali, sa stratilo kvôli intelektuálnemu omylu alebo nedostatočnej pamäti?

Čokoľvek, čo nebolo zahrnuté, môže byť právoplatne ignorované. Tento argument je konzistentný so Stiglerovým základným predpokladom o efektívnosti v trhovej súťaži, v tomto prípade o efektívnosti trhu v prospech genézy myšlienok. Neexistuje intelektuálny zisk nadobudnutý čítaním starých autorov. Akákoľvek zisková príležitosť, ktorá existovala, bola už zničená. Stiglerov argument redukuje intelektuálnu históriu na zaujímavú minulosť pre niektorých, ale určite nezmyselnú pre bežných študentov ekonómie.

Zdá sa prirodzené, že Stigler v duchu whigov vyzdvihuje efektívnosť na intelektuálnom trhu a tým vylúčava princíp „sebazáchovy a prežitia“ pri vyhľadávaní a používaní myšlienok. Menej jasné je, prečo by Paul Samuelson, hlavný inovátor v teórii trhových zlyhaní, ustupoval v efektívnosti evolúcie ekonomickej myslenia. Samuelson je podobne ako Stigler zástancom whigovskej perspektívy. Čokoľvek, čo bolo dôležité pre autorov v minulosti, môžeme nájsť aj v súčasnej forme myslenia hlavného prúdu. Nikde neležia bokom nezaplatené účty intelektuálneho života. Samuelson išiel dokonca tak ďaleko, že neváhal tvrdiť, že čokoľvek hodné ekonomickej diskusie je obsiahnuté v jeho dielach.

Dôvody, prečo čítať klasické diela v politickej ekonómii, však spočívajú v produk-tívnom využití času aktívneho výskumného ekonóma a vo vytváraní ekonomickej myslenia. Kenneth Boulding v esejí *Kto potrebuje Smitha po Samuelsonovi?* z roku 1971 brilantne konfrontuje Samuelsonove tvrdenie. Boul-

ding ako klasik kontrawhigovských tradícií argumentuje, že všetci potrebujeme Smitha, lebo jeho myšlienky sú aj dnes platné a aktuálne.

Objavovanie strateného poznania

Niektoré argumenty Smitha a jeho prieniky k podstate, ktoré dnes nie sú zahrnuté v súčasnej teórii, by po ich zahrnutí zlepšili naše chápanie vecí. Duch myšlienok nájdený v „klasike“ poskytuje potenciálne intelektuálne vývoj, až kým myšlienky v tomto rámci nebudú úplne využité. Trh myšlienok nie je dokonale efektívny, intelektuálne zdroje chradnú a dôsledkom sú intelektuálne výzvy, ktoré čakajú, kym sa ich niekto chopí.

Využitie intelektuálnej histórie inštrumentálne vyplýva z oboch myšlienok. Tej, že čokoľvek významné v histórii nie je nevyhnutne zahrnuté v súčasnosti, a tiež tej, že dovoľanie v myšlienkach minulosti ponúka koncepty, ktoré ukazujú cestu pre produktívne konštruovanie teórií pre dnešok. Nasledujúc tieto možnosti môžeme nájsť obmedzenia v súčasných trendoch myslenia, čo nás prinúti prehodnotiť staršie momenty výberu a pomôže nám predstaviť si, kam cesta výskumu mohla smerovať.

Prečo teda čítať klasické diela ekonómie? Existujú antikvárne príčiny, ved' čítať práce veľkých politických ekonómov minulosti nám dá pocit génia predchádzajúcich období. Čítanie starých prác nie je ako sledovanie nemého filmu alebo čítanie baseballových správ minulosti. Je zvláštne a romantické načriť do minulosti.

Súčasnosť nie je vždy lepšia ako minulosť, ale ak by sme aj mohli cestovať časom, nekúpili by som si lístok do minulosti bez možnosti jednoduchého návratu z nej. Ako je možné, že knihy z minulosti dokážu stále podnecovať predstavivosť? Jednoducho. Sú to práce, z ktorých sa stále môžeme naučiť dôležité myšlienky, ktoré sú užitočné pri riešení problémov súčasnosti. Intelektuálne omyly sa dejú stále.

Znalosti získané v určitom období môžu byť stratené v dôsledku aktuálnej módnej a popularity, ktorá veľí svetu myšlienok. Existujú však prirodzené a intelektuálne ziskové príležitosti pre čitateľov na objavenie nepoznámejho v prácach Humea, Smitha, Misesa, Hayeka a Buchanana.

Autor je profesor ekonómie na George Mason University.

Pôvodne písané pre Library of Economics and Liberty.

Preložil Peter Krištofory, spolupracovník KI.

VAROVANIE MINISTROM: ŠKOLY NIE SÚ LEGO!

Zuzana Zimenová

Minister školstva má prakticky neobmedzenú moc meniť tvár školského systému podľa vlastných predstáv krytých politickým tričkom. To, že tu formálne máme „regionálne“ školstvo, teda decentralizovaný školský systém a autonómne školy, ktoré majú reagovať na potreby detí a nie na výstrelky ministerstva školstva, veľa neznamená. Školy sú stále v područí politických tlakov, ktorým sa servilne poddávajú.

Presne v duchu obdobia vlády jednej strany, z ktorého sa snažíme školy už dvadsať rokov vymaniť, zverejnili Štátny pedagogický ústav (ŠPÚ) najnovší návrh štátnych vzdelávacích programov. „V učebných plánoch došlo k viacerým zmenám,“ informuje štátny ústav. „Rešpektovali sme programové vyhlásenie vlády, z ktorého vyplýva posilnenie matematiky, informatiky a prírodovedných predmetov, pracovného vyučovania spolu s výtvarnou a hudobnou výchovou, čo sa odrazilo v znižení počtu voliteľných hodín,“ dozvedáme sa zo zdôvodnenia ŠPÚ. Takže nie odborné požiadavky pedágov viedli „pedagogický“ ústav k zmenám, ale vôle politikov.

Má ešte niekoľko ilúzie o tom, že „verejné“ školy sú naozaj vec verejnej? Školy sú pre politikov tým, čím sú pre deti stavebnice lego. Každý nový minister školstva sa s nimi rád hrá, počas funkčného obdobia si každý z ministrov buduje vlastnú maketu školského systému.

Minister Mikolaj mal rád najmä veľké pestrofarebné kocky. Tie jednoduše, ktoré sa v rukách dobre držia a ľahko sa skladajú. Postavil z nich veľký nový model školského systému, ktorý držali pokope veľké plány, veľké sľuby a veľké frázy. Navonok bol krásny, vo vnútri však ostalo iba prázdno bez obsahu a zmyslu. Ale stavalo sa mu to rýchlo, malo to úhľadné pravé uhly, bolo to pestré a ozaj veľkolepé. Mal sa teda pred ostatnými čím chváliť. Napríklad v Učiteľských novinách.

Ked' ho v pracovni vymenil minister Jurzyca a zadíval sa na tú pestrofarebnú nádheru, bolo mu ľúto búrať ju. V batôžku si doniesol hromadu drobných kociek, detailov, na ktoré Mikolaj nemal chuť ani schopnosti, a pustil sa do „vylepšovania“ veľkolepej stavby. Nepochopil, že by bolo treba začať odznova. Namiesto rázneho rozhodnutia o tom, že celú tú Mikolajovu parádu treba vyhodiť a sadnúť si za stôl k normálnej robote, mu všetok čas napokon zabralo dumanie, z ktorej strany sa pustí do korekcií. Do farebneho chaosu po Mikolajovi kocôčkou po kocôčke vložil tu povinnú angličtinu, tam hodinu navyše v telesnej výchove, plánoval digitalizáciu. Veril, že celé to treba hlavne presvetliť informačiou symetriou. Zle položené základy systému tým ale nijako nevylepšil.

Teraz sedí na ministerskom koberčku Čaplovič, okolo seba má kopu nových kociek a rovnako ako jeho predchodecia rozmýšla, čo s nimi. S veľkosťou kociek problém nemá, schmatne čo mu príde pod ruku, len tá pestrofarebnosť mu vadí. Takže sa bude prestavať. Nová maketa školského systému bude aj z veľkých kociek, aj z malých, ale len z červených. Čo narobi – ľovek prestavby – keď má tú farbu svetlých zajtrajkov tak rád? A tak búra všetko, čo mu do jednofarebnej koncepcie nesedí. Vytahuje kocky zelené, modré i žlté – všetky detaily, vďaka ktorým je školský systém ako-tak demokratický, otvorený a flexibilný. Z pohľadu Čaploviča samé zbytočnosti. Načo je rodičom sloboda výberu, školám autonómia a učiteľom voľnosť pri vyučovaní? Nie rodičia, nie učitelia, ale ministerstvo školstva vie predsa najlepšie, čo naše deti potrebujú. Dostanú to všetci a povinne. Šup tam ďalšiu červenú kocôčku!

Autorka je analytička a editorka Portálu o reforme vzdelávania | [noveskolstvo.sk](#).

UDIALO SA:

1) Dňa 7. mája 2013 sa na Ekonomickej univerzite v Bratislave konala diskusia na tému **9 rokov Slovenska v EÚ: Čo nám únia dala a čo nám vzala?** V panelu spolu diskutovali Ivan Mikloš, Ivan Štefanec, Ján Čarnogurský, Eduard Chmelár, Štefan Hrib a riaditeľ KI Peter Gonda. Viac sa dozviete na špecializovanej webstránke KI **samosprava.institute.sk** v sekcií KI INFORMUJE.

2) Dňa 10. mája 2013 analytik KI Ondrej Dostál informoval o tom, že **porušovanie infózákona v samospráve pokračuje**. Svedčia o tom príklady z miest Spišské Podhradie a Trenčianske Teplice. Viac sa dozviete na špecializovanej webstránke KI **samosprava.institute.sk**.

3) Dňa 13. mája 2013 v Bratislave a dňa 14. mája 2013 v Košiciach KI s podporou Nádacie Tatra banky a v spolupráci s ďalšími partnermi organizoval ďalšíu z cyklu prednášok CEQLS. Našim hostom bol George Selgin, profesor ekonómie na University of Georgia (USA), ktorý prednášal na tému **Privatizácia peňažní**. Viac, vrátane videozáznamu, na webstránke KI v sekcií KONFERENCIE.

4) V dňoch 20.-24. mája 2013 absolvoval Ondrej Dostál ako právny poradca Združenia

občanov miest a obcí Slovenska (ZOMOS) spolu s členmi správnej rady ZOMOS Vladimírom Špánikom a Jurajom Kuklom pracovnú cestu, v rámci ktorej spoločne **navštívili dve desiatky obcí v rôznych regiónoch Slovenska** a na stretnutiach s občanmi a zástupcami samospráv riešili ich konkrétné problémy.

5) Dňa 28. mája 2013 analytik KI Ondrej Dostál informoval o obsahu štyroch návrhov nového zákona o obecnom zriadení, ktoré boli zaradené na májovú schôdzku Národnej rady SR. Viac sa dozviete na špecializovanej webstránke KI **samosprava.institute.sk**.

6) Dňa 29. mája 2013 KI v partnerstve s Vysokou školou manažmentu a s finančnou podporou Nadácie Tatra banky organizoval štvrtý zo seminárov šiesteho ročníka cyklu Akadémia klasickej ekonómie.

7) V máji 2013 sa z okruhu ľudí KI v médiach nielen k aktuálnym tématam vyjadrovali Ondrej Dostál, Peter Gonda, Radovan Kazda, Ivan Kuhn a Dušan Sloboda. Viac nájdete na www.konzervativizmus.sk v sekciách ČLÁNKY, ROZHOVORY, KI KOMENTUJE, AUDIO/VIDEO KI a BLOGY.

KP KLUB PODPOROVATEĽOV KONZERVATÍVNEHO INŠTITÚTU M. R. ŠTEFÁNIKA

Napriek doterajším aktivitám a dosiahnutým výsledkom sme na hranici finančnej udržateľnosti. Založili sme preto Klub podporovateľov Konzervatívneho inštitútu M. R. Štefánika (KPK).

Cieľom je získať súkromné zdroje na pokračovanie a rozvinutie našich aktivít a vytvoriť komunitu hodnotovo blízkych ľudí, s ktorými môžeme spoločne zdieľať, efektívnejšie presadzovať a brániť tradičné a historicky overené hodnoty.

Členom KPK sa môže stať každý, kto podporí KI ročným príspevkom vo výške minimálne 30 eur a vyplní kontaktný formulár.

Viac informácií o možnostiach podpory nájdete na webstránke KI na adrese www.konzervativizmus.sk v sekcií PODPORTE NÁS.

Ďakujeme!